ΒΙΒΛΙΟΘΗ[ΚΗ] ΙΩ. ΒΛΑΧΟΓΙΑΝΝ[Η] 326
ΙΩΑΝΝΗΣ Κ. ΒΗΧΑΣ
ΕΦΟΡ. ΕΙΣΗΓΗΤΗΣ

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΕΝ ΛΙΒΟΡΝΩ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΣΧΟΛΗΣ ΠΡΟΣΘΗΚΑΙ

ΥΠΟ

ΠΕΡΙΚΛΕΟΥΣ Γ. ΖΕΡΛΕΝΤΟΥ

Ὁ ἐλλόγιμος Θεμιστοκλῆς Βολίδης, ἐπιμελητὴς τῶν χειρογράφων τευχῶν ἐν τῇ ἐθνικῇ βιβλιοθήκῃ, ἐν μελέτῃ δημοσιευθείσῃ ἐν τετάρτῳ τεύχει τῶν «Χιακῶν χρονικῶν» [1] ἐπανορθοῖ τινα τῶν ἐν μελέτῃ μου «περὶ τῆς ἐν Λιβόρνῳ ἑλληνικῆς σχολῆς» ἐξ ἀνεκδότων γραμμάτων καὶ δὴ ὅτι ὁ ἐν Λιβόρνῳ ναὸς τῆς ἑλληνικῆς κοινότητος ὑφίστατο ἀπὸ τοῦ 1754 ἀντὶ τοῦ ὑπ' ἐμοῦ σημειουμένου ἔτους 1760 τῆς ἀνεγέρσεως τοῦ ναοῦ· καὶ ὅτι ἀπὸ τοῦ ἔτους 1775 ἐδίδασκεν ἐν Λιβόρνῳ ὁ Παναγιώτης Θωμᾶς, ὃ εἶναι λίαν ἀπίθανον, ἐκτὸς ἐὰν ἐδίδασκε κατ' ἰδίαν, ἀντὶ τοῦ ὑπ' ἐμοῦ σημειουμένου ἔτους 1802 τῆς συστάσεως τοῦ σχολείου. Περιπλέον δὲ προστίθεται ὅτι ἐκ προδημοσιευθεισῶν μελετῶν περὶ τοῦ Μισαὴλ Ἀποστολίδου προκύπτουσιν ἀντιλεγόμενά τινα τῶν ὅσων ἐσημειωσάμην περὶ αὐτοῦ [2]. Ἐγὼ μὲν οὐ μόνον εὐχαριστῶ, ἀλλὰ καὶ εὐγνωμονῶ τὸν ἐλλόγιμον ἄνδρα περὶ τῶν προσθηκῶν τούτων, ἐξ ὧν ἠδύνατο νὰ προκύψῃ ἡ ἀλήθεια.

Ἀλλ' ὁ ἐλλόγιμος ἀνὴρ παρεῖδεν ὅτι ἐν τοῖς γράμμασι τῆς κοινότητος Λιβόρνου ὑπάρχει γράμμα, ἐξ οὗ μανθάνομεν ὅτι ἔτει 1760 μηνὸς Ἰανουαρίου ὀγδόῃ «ἡμέρᾳ Κυριακῇ εἰς τὰς ὥρας ἐννέα ἔγινεν ἡ πρώτη λειτουργία καὶ ἐμοιράσθησαν λαμπάδες κοινῶς ὅλονῶν τῶν ἀδελφῶν καὶ λοιπῶν» [3]. Περιπλέον δὲ προστίθεται ὅτι τὸ συμφωνητικὸν γράμμα τῆς κοινότητος, ὃ δημοσιεύει ἄνευ ἐπισημάνσεως ἔτους καὶ ὡς ἀνέκδοτον, ἐγένετο ἔτει 1816 καὶ προεδημοσιεύθη ἐν Λογίου Ἑρμοῦ

(1) Περὶ τῆς ἐν Λιβόρνῳ ἑλληνικῆς σχολῆς, ἐν Παρνασσοῦ (Ἀθήνησι, 1885 εἰς 8ον) τόμῳ Θ΄, σελ. 323—340.

(2) Θεμιστ. Βολίδου Χιακὰ καὶ πρὸς τὴν Χίον σχετικὰ ἔγγραφα ἐκ Λιβόρνου, ἐν Χιακῶν χρονικῶν (ἐν Ἀθήναις, 1919, εἰς 8ον) τεύχει Δ΄, σελ. 164—165.

(3) Ἐκ τοῦ ἀρχείου τῆς ἐν Λιβόρνῳ ἑλληνικῆς κοινότητος.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

τῶν Τούρκων, ἀνακτησάντων τὴν Πελοπόννησον ἐν ἔτει 1715, κληρικοὶ καταφυγόντες εἰς τὴν Ἑσπερίαν μεταξὺ ἄλλων ἱερῶν κειμηλίων νὰ συναπεκόμισαν ἐκ Πατρῶν καὶ τὸ ὠμοφόριον τοῦτο, ὅπερ εἰς πάντας τοὺς ἑκάστοτε ἐπισκεπτομένους τὴν ἱερὰν Μονὴν τῆς Κρυπτοφέρρης Ἕλληνας παρέχει ἐνδόμυχον ἀνακούφισιν καὶ παρηγορίαν, ὅτι ἐν Ἑλληνικωτάτῃ ὄντως μονῇ ἐπιμελέστατα φυλάσσεται καὶ μετ᾽ Ἐθνικῆς ὑπερηφανείας ἐπιδεικνύεται, οἱονεὶ πολύτιμον αὐτῇ κληροδότημα τοῦ Θεοφάνους, ἑνὸς τῶν διαπρεπεστέρων Μητροπολιτῶν τῶν Παλαιῶν Πατρῶν καὶ Πατριαρχικοῦ Ἐξάρχου πάσης Δύσεως καὶ Πελοποννήσου.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

τῆς Βιέννης ἔτει 1816 (1).Προτάσσονται δὲ τοῦ γράμματος τάδε˙ «γενομένης συνάξεως διὰ πιτακίων τοῦ συστήματος τῶν δεκαὲξ ἀνεγνώσθη παρὰ τῶν ἐπιτρόπων τὸ κάτωθι πρόβλημα τοῦ ὁποίου ἰδοὺ τὸ ἀντίγραφον»˙ ἐν τέλει δὲ κεῖνται τάδε˙ «μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν ἀπεδέχθη, συναπεφασίσθη καὶ ἐκυρώθη παρὰ πάσης τῆς συνελεύσεως τὸ ἀξιέπαινον τοῦτο πρόβλημα. Μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν ταύτην ἔγραψαν οἱ ἐπίτροποι τῆς ἐνταῦθα ἐκκλησίας τὰ περὶ τούτου πρὸς τοὺς ἐπιτρόπους τῶν σχολείων τῶν Ἀθηνῶν, τῆς Χίου καὶ τῶν Ἰωαννίνων. Τὸ πρὸς τοὺς ἐπιτρόπους τῆς ἐν Χίῳ σχολῆς γράμμα ἔχει οὕτω».

Ἐντιμώτατοι κύριοι ἐπίτροποι τῆς ἐν Χίῳ σχολῆς.

Ἐκ Λιβόρνου α΄ Ἀπριλίου 1816.

Ὄχι μόνον ἡμεῖς, ἀλλὰ καὶ πᾶς ἕνας, φίλοι ὁμογενεῖς, ὅστις ἔχει σταλαγμὸν αἵματος ἑλληνικοῦ εἰς τὰς φλέβας του, αἰσθάνεται χαρὰν ἀνέκφραστον, ἀκούων τὸν ἱερόν σας σκοπὸν καὶ τὴν ἀδιάκοπον προθυμίαν σας περὶ τοῦ φωτισμοῦ τῆς Ἑλλάδος, διὰ τοῦ ὁποίου γρήγορα ἐλπίζεται νὰ στολισθῶσι τὰ τέκνα της μὲ τὰ λαμπρὰ ἐκεῖνα φῶτα μὲ τὰ ὁποῖα διὰ τοῦ θησαυροῦ τῆς φιλοσοφίας ἦσαν πάλαι ἐστολισμένοι οἱ διὰ παντὸς ἔνδοξοι πρόγονοί μας. Γνωρίζοντες δὲ ὅτι χρέος εἶναι, ὄχι μόνον εἰς τοὺς ἐν Ἑλλάδι κατοικοῦντας, ἀλλὰ καὶ εἰς τοὺς ὅπου ἂν διατρίβωσι Γραικοὺς νὰ συναγωνίζωνται καὶ νὰ συντρέχωσι κατὰ τὸ δυνατὸν διὰ νὰ ἐπιταχυνθῇ τῆς φιλοσοφίας ἡ πρόοδος, καὶ νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν κοινὴν ἡμῶν πατρίδα ἡ προτέρα αὐτῆς ζηλευμένη λαμπρὰ καὶ ἔνδοξος κατάστασις˙ διὰ νὰ ἐκπληρώσωμεν καὶ ἡμεῖς ἓν μέρος τοῦ χρέους μας, καὶ νὰ μὴν εἴμεθα μόνον ἀργοὶ θεαταὶ τῆς εἰς τὸ καλὸν τῆς κοινῆς ἡμῶν πατρίδος μεταβολῆς, ἀπεφασίσαμεν διὰ συνελεύσεως νὰ τρέφῃ ἡ ἐδῶ ἐκκλησία τοῦ γένους μας νέους τρεῖς ὁμογενεῖς, ἕνα δηλαδὴ αὐτόθεν, ἄλλον ἀπὸ τὰ Ἰωάννινα καὶ ἄλλον ἀπὸ τὰς Ἀθήνας, ἐπὶ σκοπῷ νὰ σπουδάζωσι τέσσαρας χρόνους τὰς ἐπιστήμας εἰς τὰς ἐν Ἰταλίᾳ ἀκαδημίας ἢ εἰς Ῥώμην τὰς τέχνας, καθὼς ἀπὸ τὸ ἔγκλειστον τῆς ἀποφάσεως παρατηρεῖται ἀντίγραφον. Μετὰ τὴν παρέλευσιν τῶν τεσσάρων χρόνων θέλει πᾶς ἕνας ἐπιστρέφει εἰς τὴν πατρίδα του διὰ νὰ μεταδώσῃ εἰς αὐτὴν τὰ ὅσα ἀπέκτησε φῶτα. Ἡ ἐκλογὴ τοῦ νέου

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

(1). Θεμιστ. Βολίδου Χιακὰ καὶ πρὸς τὴν Χίον σχετικὰἔγγραφα ἐκ Λιβόρνου ἐν Χιακῶν χρονικῶν τεύχει Δ΄, σελ. 156—158.

θέλει γίνεσθαι κατὰ τὴν ἀπόφασίν μας, καὶ ὅταν μᾶς τὸν στείλετε ἐδῶ συντροφευμένον μὲ τὰς εἰς αὐτὴν ἐξηγημένας ἀποδείξεις, ἀναγκαίας διὰ τὴν καλὴν τοῦ σκοπουμένου ἔκβασιν, θέλομεν ἡμεῖς φροντίσειν διὰ νὰ τὸν ἐξαποστείλωμεν νὰ σπουδάσῃ εἰς ὅποιαν τῶν ἀκαδημιῶν κρίνομεν καλλειτέραν.

Αὕτη, φίλτατοι ὁμογενεῖς, ἡ μικρὰ συνεισφορὰ γίνεται ὑπὲρ τὴν δύναμίν μας διὰ τὰ ὑπερβολικὰ τῆς ἐκκλησίας μας ἔξοδα καὶ ἀδιακόπους βοηθείας καὶ ἐλεημοσύνας πρὸς τοὺς καθ' ἡμέραν ἐδῶ ἐρχομένους πτωχοὺς καὶ δυστυχοῦντας ὁμογενεῖς, ὅμως νὰ βοηθήσωμεν καὶ ἐκ τοῦ ὑστερήματος ἀπεφασίσαμεν, ὄχι μόνον ἵνα κάμωμεν τὸ ἀπαιτούμενον χρέος μας, ἀλλὰ καὶ σᾶς νὰ ἐνθαρρύνωμεν πρὸς τὴν ἔνδοξον τῶν κοινοφελῶν ἀγώνων σας ἐξακολούθησιν, τῶν ὁποίων τὴν ἔκβασιν ἐπευχόμενοι παρὰ τοῦ πανσόφου Θεοῦ εὐτυχεστάτην, ἀδελφικοασπαζόμενοί σας ὁλοψύχως μένομεν προθυμότατοι.»

Ταῦτα ἐδημοσιεύθησαν ἐν ταῖς «ἀγγελίαις» τοῦ ἐν Βιέννῃ δημοσιευομένου Λογίου Ἑρμοῦ τοῦ ἔτους 1816 σταλέντα ὑπὸ τοῦ ἐν Τεργέστῃ Σταματίου Ροδοκανάκη, οἱ δ' ἐκδόται τοῦ Λογίου Ἑρμοῦ προέταξαν τάδε· «διὰ τοῦ ἐν Τεργέστῃ φιλοκάλου καὶ φιλομούσου Σταματίου Ροδοκανάκη μᾶς ἐστάλησαν αἱ ἀκόλουθοι χαροποιαὶ εἰδήσεις κήρυκες γενναίων τῷ ὄντι ἑλληνικῶν φρονημάτων καὶ ἀρετῆς, καὶ ἀπόδειξις τοῦ ὅτι ἂν καὶ πολλοὶ τῶν εἰς διαφόρους τόπους διεσπαρμένων Ἑλλήνων ἐλησμόνησαν ἢ ἀμελοῦσι τὰ πρὸς τὴν κοινὴν μητέρα καὶ πατρίδα ἱερὰ χρέη των, εὑρίσκονται ὅμως καὶ πολλοὶ πρόθυμοι ἐκπληρωταὶ τῶν χρεῶν τούτων ὅταν εὕρωσιν εὐκαιρίαν· χαίρομεν ἐκ ψυχῆς, ὁσάκις λαμβάνομεν περίστασιν νὰ κηρύττωμεν πρὸς τὸ πανελλήνιον τοιαύτας εἰδήσεις»(1). Καὶ ταῦτα μὲν ἀρκετὰ εἶναι ὡς πρὸς τὰς προσθήκας καὶ διορθώσεις τοῦ ἐλλογίμου Βολίδου.

Παρατίθεμαι δ' ἐν τέλει περὶ τοῦ πρώτου διδασκάλου τῆς ἐν Λιβόρνῳ ἑλληνικῆς σχολῆς Γρηγορίου Παλιουρίτου, ἃ παρεῖδον πρότερον. Ὁ Διονύσιος Πύρρος ἔτει ͵αωϛʹ παραγενόμενος ἐκ Λιβόρνου σημειοῦται· «διδάσκαλος δὲ ἑλληνικὸς ἦτον ὁ σοφὸς Γρογόριος ὁ Παλιουρίτης λεγόμενος, ἕναν ὀφθαλμὸν εἶχεν ὁ μακάριος πλὴν ἔβλεπεν ὡς

(1) Ἑρμῆς ὁ Λόγιος (ἐν Βιέννῃ, 1816, εἰς 8ον), σελ. 199--203.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

νὰ εἶχε τέσσαρας, αὐτὸς ἐτύπωσε τὴν ἑλληνικὴν ἱστορίαν εἰς δύο τόμους»(1)· ὁ δὲ Κωνσταντῖνος Κούμας σημειοῦται «συγχρόνως μὲ τὸν Ἀλεξανδρίδην ἐκατεγίνετο εἰς ἔργον παρόμοιον (δηλαδὴ ἑλληνικῆς ἱστορίας) ὁ ἐν Λιβόρνῳ τότε διδάσκαλος τῆς ἑλληνικῆς σχολῆς Γρηγόριος Παλιουρίτης ἱεροδιάκονος, Ἰωαννίτης τὴν πατρίδα. Συνέγραψεν ἢ συνέλεξεν ἐξ ἑτερογλώσσων συγγραφέων τὴν ἱστορίαν τῆς Ἑλλάδος, καὶ τὴν ἐξέδωκε τὸ πρῶτον ἐν Βενετίᾳ 1807 εἰς δύο τόμους καὶ δεύτερον 1815»(2). Ὁ Γρηγόριος ἔγραψε τῷ Ἀδαμαντίῳ Κοραῇ καὶ ἐζήτει τὴν αὐτοῦ βοήθειαν εἰς τὴν συγγραφὴν τῆς ἑλληνικῆς ἱστορίας (3).

Σημειοῦμεν καί τινα ἁμαρτήματα γενόμενα ἐν τῇ «περὶ τῆς ἐν Λιβόρνῳ ἑλληνικῆς σχολῆς» μελέτῃ τῇ δημοσιευθείσῃ ἐν τῷ Παρνασσῷ.

σελ. 326 στιχ. 1 προσθετέα ἡ λέξις *προστρέχουν* πρὸ τῆς λέξεως βιαζόμενοι· καὶ στιχ. 12 ἀπαληπτέα ἡ λέξις δόξαι. σελ. 331, στιχ. 2 προσθετέα ἡ λέξις *τοιοῦτοι* πρὸ τῆς λέξεως μαθηταί· καὶ στιχ. 18 προσθετέος ὁ σύνδεσμος *καί*· καὶ σελ. 332, στιχ. 8 ἀπαληπτέα ἡ λέξις *καλός*.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

Ἐν χειρογράφῳ τεύχει γεγραμμένῳ ἐν Βιέννῃ ἔτει 1793 ἐπιγραφομένῳ δὲ «Ἀθανασίου Ψαλλίδα Λογική, κατὰ νεωτέρους μὲν συντεθεῖσα, μεθόδῳ δὲ μαθηματικῇ ἐξυφανθεῖσα χάριν τῶν φιλομούσων Ἑλλήνων» καὶ ἀποκειμένῳ ἐν τῇ Ἐθνικῇ βιβλιοθήκῃ κεῖνται δύο ἐπιγράμματα τοῦ Γρηγορίου.

Γρηγορίου ἱεροδιακόνου Παλιορίτου ἐπιγράμματα εἰς τὴν Λογικήν·
ὡς ἐκ τῆς βίβλου.

Τίπτ' ἔκθαμβος ἔει φράσιν θ' ὁράων μου ξεῖνε;
Τί γάρ; Εὐγενίου εἵμασιν, οὐκ ἐμέγε
Γεννήτωρ εἴλυξέ μευ, ἠὲ Ἀριστοτέλοιο.
Κεῖνοι πρὸς δόξαν, πρὸς δὲ τὸ κοινὸν ἐμός.

(1) Περιήγησις ἱστορικὴ καὶ βιογραφία Διονυσίου Πύρρου τοῦ Θετταλοῦ (ἐν Ἀθήναις, 1848, εἰς 8ον), σελ. 46.

(2) Κωνσταντίνου Κούμα, Ἱστορίαι τῶν ἀνθρωπίνων πράξεων (ἐν Βιέννῃ, 1831, εἰς 8ον), τόμ. ϛῳ, σελ. μδ'.

(3) Νικολάου Ν. Δαμαλᾶ, Ἐπιστολαὶ Ἀδαμαντίου Κοραῆ (ἐν Ἀθήναις, 1885, εἰς 8ον), τόμ. Α', σελ. 46.

Ἕτερον.

Τίς τεὸς ἦρα τοκεὺς δέλτος ἐρατή; Ψαλίδας.
τοῦ γόνος; Ἑλλήνων. Ποῖ τέκε; Γερμανία.
Τοῦ χάριν οὕτω; φοιτητῶν καὶ σαφηνίας ἡμῖν
στρεπτέος σὸς ῥὰ πατήρ, μόχθοιο οἷο χάριν (1).

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

(1) Ἰωάν. καὶ Ἀλκ. Σακκελίωνος, Κατάλογος τῶν χειρογράφων τῆς Ἐθνικῆς βιβλιοθήκης τῆς Ἑλλάδος (ἐν Ἀθήναις, 1892, εἰς 8ον), σελ. 209—210.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ
007000050970